

Lausunto koskien teemaa "Maahanmuuttajanaisten työllisyys ja työttömyys"

Lausuntoa pyydettiin hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä teemaan "Maahanmuuttajanaisten työllisyys ja työttömyys". Esityksen tavoitteena on mm. edistää kotoutumista ja hyviä väestösuhteita, maahanmuuttajien yhdenvertaisuutta, työllisyyttä, osallisuutta, sekä terveyttä hyvinvointia. Tavoitteeseen pyritään kotoutumiskoulutuksella (ja tähän ohjaavalla neuvonnalla, alkukartoituksella, kotoutumissuunnitelmalla) sekä kotoutumista koskevien tavoitteiden huomioonottamisella muissa kunnan palveluissa ja toiminnoissa. Lisäksi korostetaan palveluiden ja ohjauksen monialaisuutta.

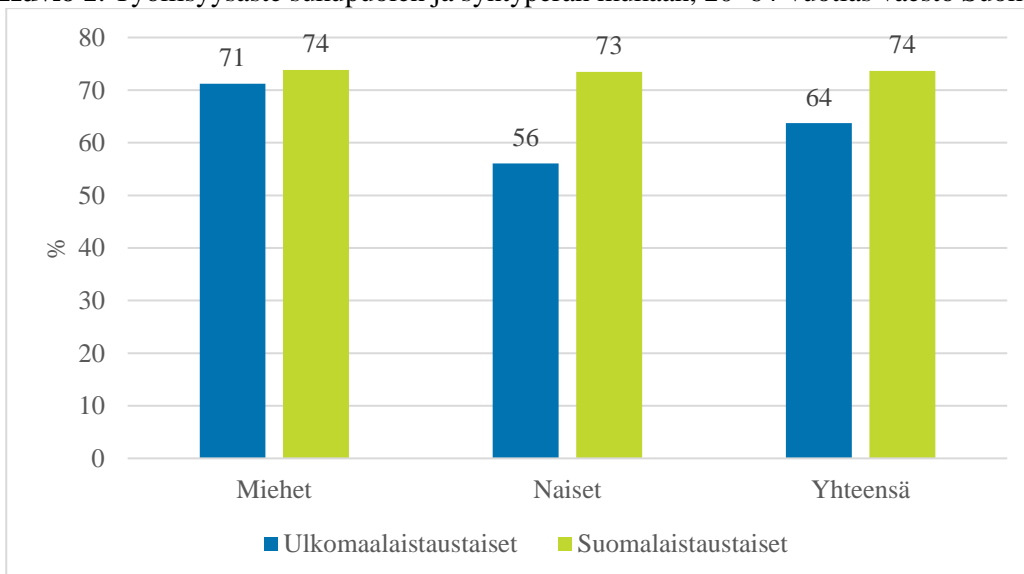
Ulkomaalaistaustaisten naisten työmarkkina-asema

Esityksen perusteluissa käydään kattavasti läpi tutkimustieto maahanmuuttajien työmarkkina-asemasta ja tarkastellaan tätä myös sukupuolen mukaan.

Sukupuolen vaikutus työmarkkina-asemaan on ulkomaalaistaustaisilla huomattavasti suurempi kuin suomalaistaustaisilla (kuvio 1). Ulkomaalais- ja suomalaistaustaisten miesten työllisyysasteissa on varsin pieni ero, erityisesti jos työllisyyttä tarkastellaan koulutusasteen mukaan (kuvio 2). Naisten kohdalla erot ovat kuitenkin suuria eikä koulutuskaan tasaa eroja¹.

Ulkomaalaistaustaisilla naisilla lasten saaminen vähentää työllisyyttä huomattavasti enemmän kuin suomalaistaustaisilla naisilla (kuvio 3). Nuorimman lapsen ollessa 3–6 vuotta, suurin osa suomalaistaustaisista äideistä on jo töissä, mutta ulkomaalaistaustaisista vain joka toinen. Tämä selittyy usein sillä, että ulkomaalaistaustaisilla äideillä ei ole työpaikkaa, johon palata perhevapaiden jälkeen. Ulkomaalaistaustaisilla naisilla työllistyminen edellyttää miehiä parempaa kielitaitoa ja koulutusta. Ei-työllisissä äideissä on runsaasti vähän koulutettuja, vain vähän työkokemusta omaavia ja heikosti suomea osaavia. Lähi-idästä ja Pohjois-Afrikasta lähtöisin olevien koulutustaso on erityisen matala.

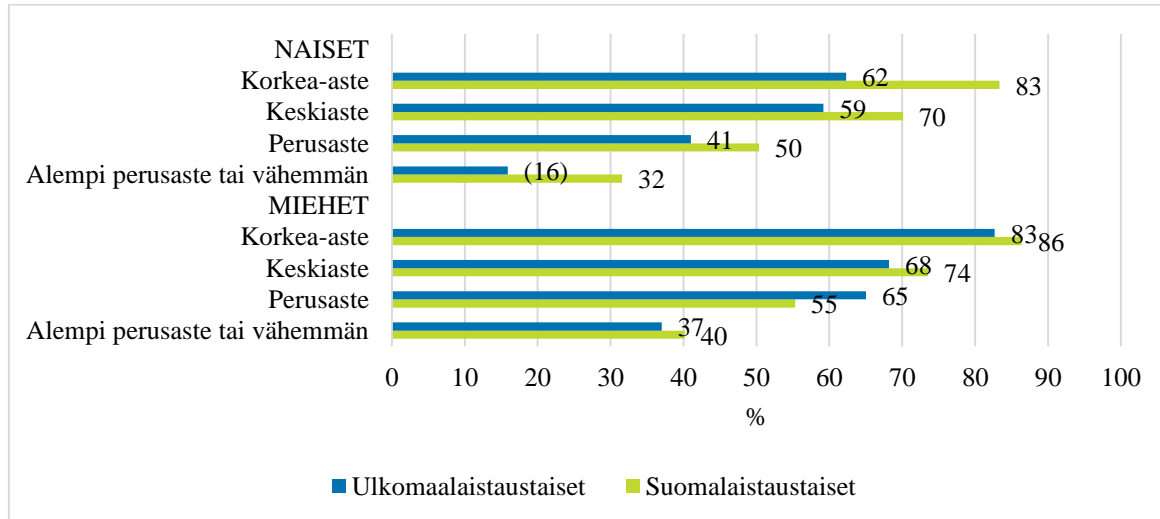
Kuvio 1: Työllisyysaste sukupuolen ja syntyperän mukaan, 20–64-vuotias väestö Suomessa vuonna 2014, %

¹ Maahanmuuttajien työllisyyttä voidaan tilastoida joko työvoimatutkimuksen (sis. UTH) että rekisteripohjaisen työssäkäyntitilaston avulla. Johtuen eri menetelmistä ja määritelmistä työllisyys- ja työttömyysasteet eroavat toisistaan, mutta ulkomaalaistaustaisten naisten heikko työmarkkina-asema näkyy selvästi molemmista lähteistä.

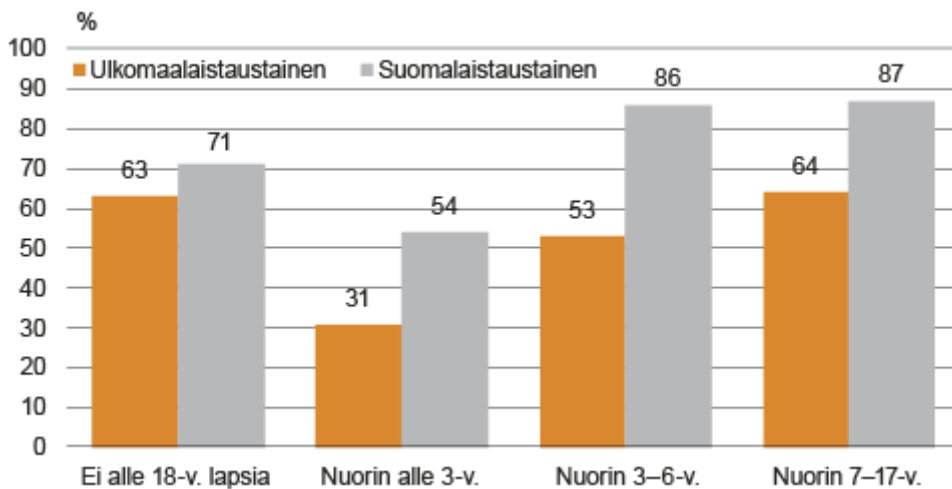
Lähde: UTH-tutkimus, Tilastokeskus

Kuvio 2: Työllisyysaste koulutusasteen, sukupuolen ja syntyperän mukaan, 20–64-vuotias väestö vuonna 2014, %

Lähde: UTH-tutkimus, Tilastokeskus

Kuvio 3: Ulkomaalais- ja suomalaistaustaisten 20–64-voitiaden naisten työllisyysaste nuorimman lapsen iän mukaan vuonna 2014

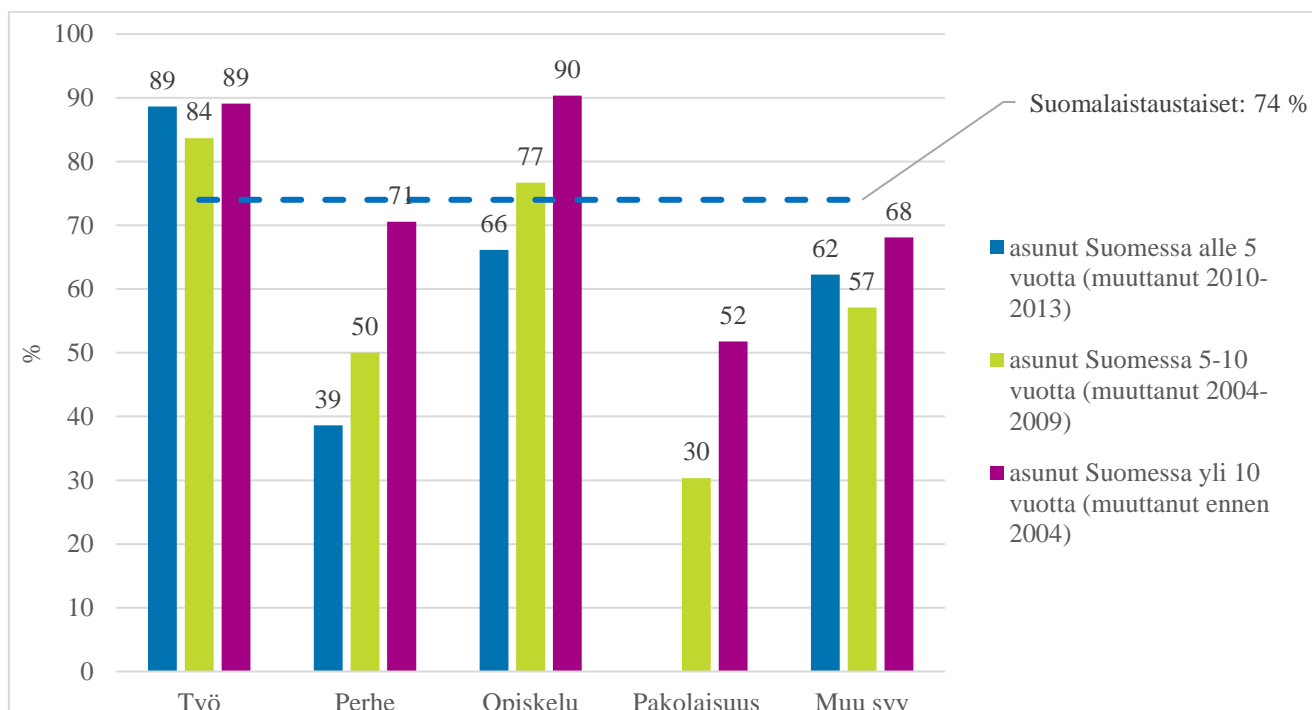

Lähde: UTH-tutkimus, Tilastokeskus

Esityksen tavoitteena on nopeuttaa siirtymää kotoutumista edistäviin palveluihin ja työelämään. Työllistyminen ensimmäisen viiden vuoden aikana onkin heikkoa erityisesti pakolaistaustaisilla ja perhesyistä muuttaneilla (kuvio 4). Perhesyistä muuttaneet työllistyvät yhtä hyvin kuin suomalaistaustaiset vasta vähintään 10 asumisvuoden jälkeen, pakolaistaustaiset eivät vielä silloinkaan.

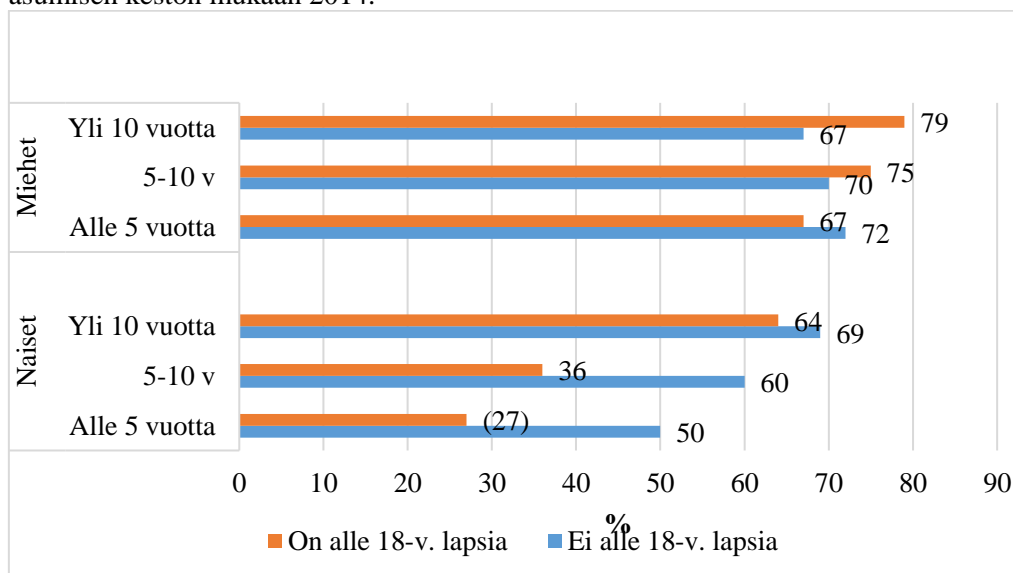
Äitienkin työllisyys näyttää kuitenkin paranevan asumisajan myötä. Yli 10 vuotta Suomessa asuneiden ulkomaalaistaustaisten äitien työllisyysaste on jo 64 % (kuvio 5).

Kuvio 4: Ulkomaalaistaustaisen 20–64-vuotiaan väestön työllisyysaste maahanmuuton syyn ja maassa asumisen keston mukaan vuonna 2014

Lähde: UTH-tutkimus, Tilastokeskus

Kuvio 5: Ulkomailla syntyneiden 20 – 64-vuotiaiden naisten ja miesten työllisyysaste Suomessa lasten ja asumisen keston mukaan 2014.

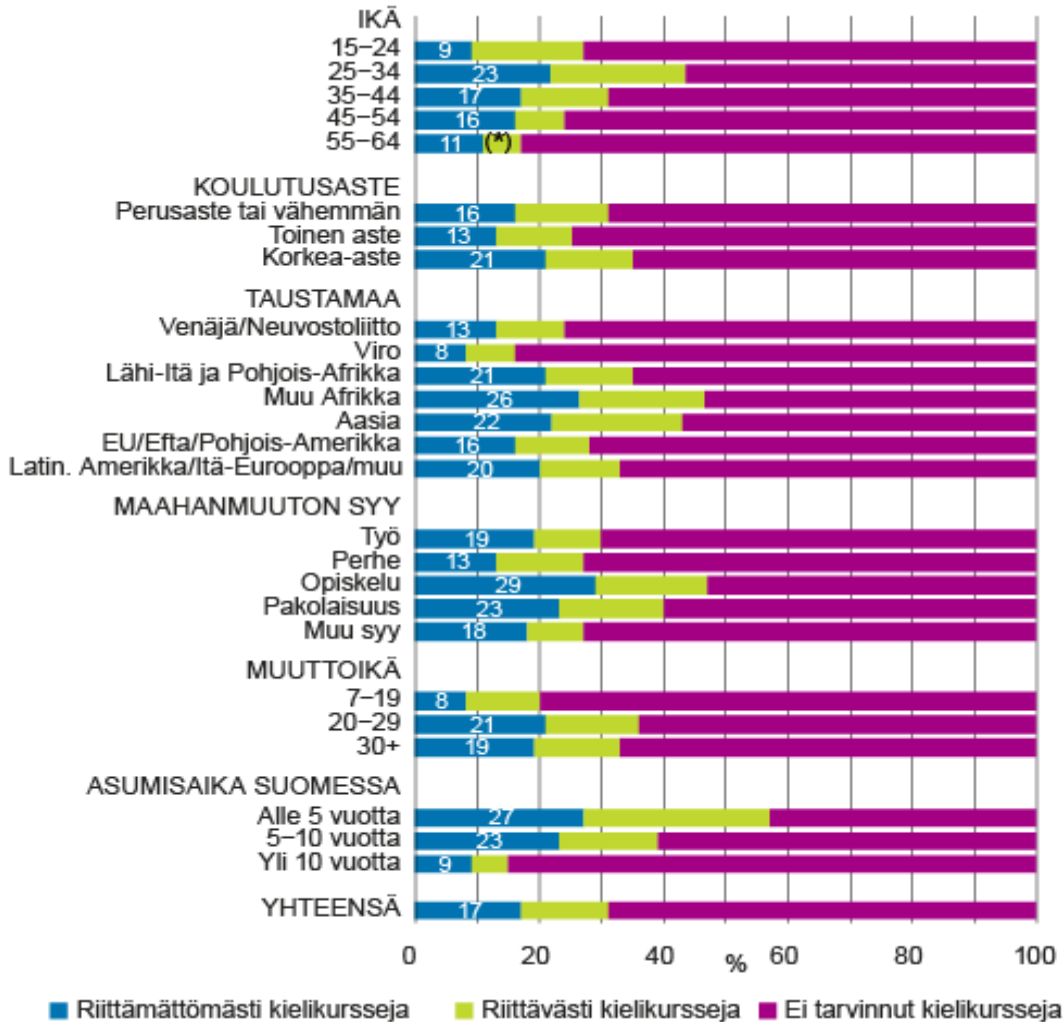

Lähde: UTH-tutkimus, Tilastokeskus

Ulkomaalaistaustaisista n. 40 prosenttia puhuu suomea (ruotsia) erinomaisesti, mutta n. 25 prosenttia vain vähän tai ei ollenkaan. Suomen (tai ruotsin) kielen opetukselle ja muille kotoutumiseen liittyville palveluille on huomattava tarve. Ulkomaalaistaustaisista 17 prosenttia olisi tarvinnut, mutta ei ollut saanut riittävästi kielenopetusta viimeisen 12 kuukauden aikana (kuvio 6). Tarve on suuri erityisesti opiskelun takia muuttaneille, joista 29 prosenttia on jäänyt ilman riittävästi kielenopetusta. Kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden jääminen ja työllistyminen Suomeen olisi erittäin suotavaa, joten kieliopintojen ja työelämäkontaktien tarjoaminen jo opintojen aikana olisi kannattavaa.

Huomattavaa on myös, että jo 5-10 vuotta maassa-asuneista 23 prosenttia olisi tarvinnut kielen opetusta.

Kuvio 6: Suomen (ruotsin) kielikurssien tarve ja riittävyys viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana vuonna 2014. Ulkomailla syntyneet 15-64-vuotiaat ulkomaalaistaustaiset

Lähde: UTH-tutkimus, Tilastokeskus

Oppivelvollisuuden ylittäneiden perusopetus

Ulkomaalaistaustaisissa oli lähes yhtä paljon korkeakoulutettuja kuin suomalaistaustaisessa väestössä vuonna 2014. Selvästi suurempi osuus on kuitenkin pelkän perusasteen varassa. Viisi prosenttia ulkomaalaistaustaisesta 25–54-vuotiaasta väestöstä eli noin 8 000 henkilöä on suorittanut vähemmän kuin perusasteen oppimäärän. Heistä muutaman tuhannen voidaan arvioida olevan luku- ja kirjoitustaidottomia. Vuonna 2014 vailla perusasteen oppimäärää olevista suurin osa ei ollut kirjoilla missään oppilaitoksessa. Aikuisten perusopetuksen uudistaminen on erittäin tarpeellinen hanke. Kun panostetaan aikuisten perusopetukseen, autetaan heitä samalla tukemaan lastensa koulunkäyntiä. Niin ikään peruskouluikäisten ylittäneiden, yksin maahan tulleiden nuorten auttaminen perusasteen todistuksen saamisessa on tärkeää nuorten jatkokouluttautumisen ja tulevan työuran kannalta.

Huomioita esityksestä

Esityksessä maahanmuuttaja ja lain kohderyhmä määritellään ulkomailta Suomeen muuttaneiksi henkilöiksi, joilla on oleskelulupa. Määritelmä näyttää rajaavan ulkopuolelle Suomen kansalaisuuden saaneet maahanmuuttajat tai heidän lapsensa. Nämä ryhmät lienevät kuitenkin monien esityksessä kuvattujen toimenpiteiden kohderyhmää, esimerkiksi hyvien väestösuhteiden ja oman kielen ja kulttuurin säilyttämisen osalta sekä ”maahanmuuttajien” tarpeiden huomioimisessa kunnan peruspalveluissa.

Esityksessä ehdotetaan, että kotoutumissuunnitelmaa ei laadittaisi yli vuotta maassa oleskelleille ja sen kesto rajattaisiin 3 + 2 vuoteen. Vain noin 20 % ulkomaalaistaustaisesta väestöstä on asunut maassa alle 5 vuotta. Kotoutumispalvelut, kuten kielikoulutus, näyttää olevan laajasti tarpeen vielä 5-10 vuotta suomessa asuneiden keskuudessa, joista UTH-tutkimuksen mukaan 23 % ilmoitti saaneensa liian vähän kielikoulutusta edeltävän vuoden aikana. Niin ikään perhesyistä ja pakolaisuuden takia muuttaneiden työmarkkinaintegraatio on hidasta ja kohdennettua tukea tarvitaan vielä jopa kymmenen vuoden jälkeen (Kuvio 4). Myös perheen kotoutumissuunnitelman laatiminen voi tulla ajankohtaiseksi vasta kolmen vuoden asumisen jälkeen.

Esityksessä kolmen vuoden kotoutumisaikaa esitetään pidennettäväksi enintään kahdella vuodella vamman, sairauden, äitiys- isyys- tai vanhempainvapaan vuoksi. On tärkeää, että myös hoitovapaa luetaan näihin syihin. Kahden vuoden pidennys ei välttämättä ole riittävä, varsinkin mikäli henkilö on ollut perhevapaalla useamman lapsen takia. Kuten kuvioista 5 nähdään, 5–10 vuotta maassa-asuneiden (eli kotoutumisajan ylittäneiden) äitien työllisyysaste on vain 36 prosenttia. Olisi tärkeää, että mahdollisuus kotoutumiskoulutukseen olisi myös kotona lastaan hoitaville äideille perhevapaiden jälkeen.

Luvussa 2(11) esitetään alkukartoituksen ja tästä seuraavan kotoutumissuunnitelman tekoa vain työttömälle maahanmuuttajalle. Tämä rajaa ulkopuolelle monet kotiäidit (ja myös esim. opiskelijat ja työssäkäyvät), jotka hyötyisivät kieli- ym. koulutuksen aloittamisesta jo ennen mahdollista työttömyyttä. On epäselvää mille kohderyhmälle perheen kotouttamissuunnitelma tulisi aina laatia. On riski, että suunnitelma jää laatimatta, mikäli maakunnalla ei ole velvollisuutta tarjota sitä kaikille siihen oikeutetuille.

Naisten työllisyyden parantamisen kannalta olisi tärkeää, että mahdollisuutta kotoutumissuunnitelmaan tarjottaisiin *kaikille* kotona lasta hoitaville. Niin ikään olisi tarpeen, että kotoutumisaika olisi niin pitkä, että vielä useamman lapsen kotona hoitamisen jälkeen henkilöllä on mahdollisuus päästä kieliopintoihin ja muuhun kotoutumiskoulutukseen.

Ottaen huomioon ulkomaalaistaustaisen väestön koulutus rakenne, aikuisten perusopetuksen uudistaminen on ollut erittäin tarpeellinen hanke. Esityksessä ei kuitenkaan käy ilmi, miten peruskoulutuksen varassa olevat henkilöt aiotaan tavoittaa. Monet voivat olla kotiäiteinä tai matalapalkkatöissä, sekä virallisen kotoutumisajan jo ylittäneet.

Yhteenveto

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä esitetyt tavoitteet ovat tärkeitä ja tilastotiedot osoittavat, että toimille on tarve. Tavoitteiden toteutumisen kannalta olisi tärkeää, että toimet kohdistuisivat mahdollisimman kattavasti palveluja tarvitseville.

Lähteet

Lausunto pohjautuu pääasiassa vuoden 2014 tilannetta kuvaavan UTH-tutkimuksen tuloksiin, koska UTH-tutkimus on toistaiseksi ainoa lähde mm. väestötason tiedolle ulkomaalaistaustaisten maahanmuuton syystä ja koulutustaustaista. Ulkomaalaistaustaista väestöä koskevien tilastojen laadun parantamiseen tulisi kohdistaa rahoitusta, jotta tietoja olisi mahdollista tuottaa säännöllisesti. Erityisen ripeästi tulisi ryhtyä tutkintorekisterin päivittämiseen ulkomailla suoritettujen tutkintojen osalta.

Kaikki lausunnossa esitetyt tiedot ovat saatavilla seuraavista julkaisuista:

- Joka kolmas ulkomaalaistaustainen nuori samaistuu sekä suomalaisuuteen että taustamaahansa
http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/205/#_ga=1.224767386.164856898.1474025731
- Lähi-idästä ja Afrikasta kotoisin olevien naisten kotoutumiseen kiinnitettävä huomiota <http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/167/>
- Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi suomessa 2014
http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf#_ga=1.66538798.1204676394.1473860910
- Ulkomaalaistaustaisten psyykinen hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/127023/URN_ISBN_978-952-302-535-6.pdf?sequence=2